

HØRINGSNOTAT

**Medlemskap i folketrygden under fengselsopphold mv.
Forslag til endringer i folketrygdloven**

INNHold

<i>1. Innledning og sammendrag</i>	<i>side 3</i>
<i>2. Gjeldende rett</i>	<i>side 4</i>
<i>3. Forholdet til EØS-avtalen</i>	<i>side 5</i>
<i>4. Departementets vurdering og forslag</i>	<i>side 8</i>
<i>5. Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser</i>	<i>side 10</i>
<i>6. Forslag til lovendringer</i>	<i>side 10</i>

1 Innledning og sammendrag

I høringsnotatet her tas opp forslag til regler om medlemskap i folketrygden under frihetsberøvelse på grunn av straffbare forhold eller mistanke om dette.

Endringsforslagene tas opp på bakgrunn av en brevveksling mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeidsdepartementet om retten til helsetjenester under frihetsberøvelse som nevnt. Under denne korrespondansen konkluderte Arbeidsdepartementet med at utenlandske kriminelle måtte betraktes som medlemmer i folketrygden med rett til ytelser etter folketrygdloven kapittel 5 om helsetjenester, selv om det er truffet vedtak om utvisning fra riket etter endt soning.

I etterkant av denne korrespondansen er det reist spørsmål om gruppen også må gis rett til pensjonsopptjening under slike tidsrom, eventuelt med støtte i EØS-avtalen. Pensjonsopptjening innebærer i denne forbindelse at perioden med soning mv. regnes som trygdetid. Ett års frihetsberøvelse vil i så fall medføre opptjening av 1/40 av full minstepensjon. Forutsatt at fengselsoppholdet utgjør minst tre år, vil rettigheter på grunnlag av dette eventuelt kunne komme til utbetaling som alderspensjon. Det vil også, alt etter omstendighetene, kunne reise seg spørsmål om tilståelse av uførepensjon eller pensjon til etterlatte.

Spørsmålet om pensjonsopptjening er tatt opp i Dokument 8:42 S, jf. Innst. 172 S, begge for 2009-2010, om et representantforslag fra stortingsrepresentant Robert Eriksson. Det foreslås der at folketrygdloven endres, slik at utenlandske statsborgere som kommer til Norge og begår kriminelle handlinger, ikke får rett til medlemskap i folketrygden. Det vises også til spørsmål til skriftlig besvarelse nr. 426 og 428 (2009-2010) fra stortingsrepresentantene Bent Høie og Torbjørn Røe Isaksen til henholdsvis helse- og omsorgsministeren (nr. 426) og arbeidsministeren (nr. 428) og til de respektive svarene fra ministrene.

I sitt svar på spørsmålet til skriftlig besvarelse uttalte arbeidsministeren at det er igangsatt en vurdering av sakskomplekset med sikte på avklaring og eventuelt framlegg av lovforslag. Dette er også uttalt i avisinnlegg mv.

I det videre arbeid med saken har Arbeidsdepartementet kommet til at frihetsberøvelse i seg selv ikke kan regnes som tilstrekkelig grunnlag for ordinært medlemskap i folketrygden som bosatt. Personer som ikke har annen tilknytning til Norge enn den kriminelle aktiviteten og soningen her, vil derfor etter gjeldende rett ikke anses å ha rett til eller opptjene pensjon. Derimot vil saken stille seg annerledes dersom vedkommende var medlem i trygden da frihetsberøvelsen tok til. Det vises for så vidt til drøftingen av gjeldende rett i punkt 2.

Departementet har i den forbindelse vurdert forholdet til EØS-avtalen og reglene i gjeldende trygdeforordning 1408/71 og avløseren 883/2004, som ventes å tre i kraft for Norge i løpet av 2011. Også her må det etter departementets oppfatning skilles mellom personer som var medlemmer i trygden da soningen tok til og personer som bare kan vise til den kriminelle aktiviteten med etterfølgende soning. Den sistnevnte gruppen antas ikke å kunne gjøre krav gjeldende på grunnlag av EØS-avtalen. Derimot vil personer som hadde ordinært medlemskap i en viss utstrekning kunne påberope seg EØS-avtalen med bakgrunn i det generelle kravet om likebehandling av EØS-borgere med norske statsborgere (som normalt har et ubetinget krav på å få fengselsopphold mv. regnet som pensjonsopptjening). Også

kravet om å likestille opphold i de andre EØS-landene med opphold i Norge vil ha betydning. EØS-spørsmålene er nærmere omtalt i punkt 3.

Saken har vist at den manglende lovreguleringen av trygdemedlemskap under frihetsberøvelse gir grunnlag for ulike tolkninger og mulighet for avvikende løsninger. Det foreslås derfor etablert en ny § 2-17 i folketrygdloven med følgende innhold:

- Vilkårene for medlemskap i trygden anses ikke oppfylt under frihetsberøvelse på grunn av straffbare forhold eller mistanke om dette.
- Personer som var medlemmer i trygden da frihetsberøvelsen tok til, opprettholder sitt medlemskap.
- Medlemskap under frihetsberøvelse skal ikke omfatte pensjonsopptjening når det treffes vedtak om utvisning fra riket.
- Innsatte uten medlemskap har rett til dekning av utgifter til nødvendig helsehjelp, med mindre vedkommende kan dekke utgiftene selv eller har rett til dekning fra andre ordninger.

Disse forslagene er omtalt i punkt 4.

Forslagene antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser av nevneverdig betydning.

2 Gjeldende rett

Folketrygdloven § 2-1 første til tredje ledd om medlemskap i folketrygden på grunnlag av bosted i riket har følgende ordlyd:

”Personer som er bosatt i Norge, er pliktige medlemmer i folketrygden.

Som bosatt i Norge regnes den som oppholder seg i Norge, når oppholdet er ment å vare eller har vart minst 12 måneder. En person som flytter til Norge, regnes som bosatt fra innreisedatoen.

Det er et vilkår for medlemskap at vedkommende har lovlig opphold i Norge.”

Etter lang praksis i trygdeetaten og senere Arbeids- og velferdsetaten har innsatte med en dom på mer enn ett år vært ansett som medlemmer i trygden med rett til helsetjenester. Etaten har også antatt at medlemskapet omfatter pensjonsdekning, selv om vedkommende ikke var medlem i trygden før fengselsoppholdet tok til. Det er likevel uklart om og i hvilken utstrekning dette har ført til tilståelse av andre ytelser enn helsetjenestene. Den aktuelle gruppen tas imidlertid inn i folkeregisteret, og det kan være tilstått ytelser som for bosatte uten at etaten har vært klar over bakgrunnen for folkeregisterføringen.

Når det gjelder personer som var medlemmer i folketrygden før soningen tok til pga. bosted eller arbeid her, synes det riktig etter gjeldende regler å anse dem som medlemmer av folketrygden også under frihetsberøvelse. Loven inneholder ikke bestemmelser om avbrudd eller bortfall av medlemskap på grunn av straffedom eller vedtak om utvisning fra riket. Det antas derfor at trygdeforholdet består inntil vedkommende faktisk forlater Norge.

Når det gjelder innsatte uten annen tilknytning til Norge enn en straffedom på minst ett år og kriminell aktivitet her, synes det imidlertid ikke grunnlag for å anse denne gruppen som medlem i folketrygden som bosatt i Norge. Medlemskap som bosatt forutsetter at man har til hensikt å oppholde seg her i ett år, eller faktisk har

oppholdt seg i riket i ett år. Bestemmelsen tar åpenbart sikte på andre opphold i Norge enn soning av straff. Soningen har en så spesiell karakter at det verken er nødvendig eller naturlig å likestille det med vanlig bosetting/opphold. Tvert om fører en slik likestilling til resultater som oppleves som stridende mot allmenn rettsfølelse.

Departementet finner på denne bakgrunn at folketrygdloven § 2-1 ikke kan antas å medføre ordinær trygdedekning for innsatte uten forutgående trygdetilknytning til Norge. Når vedkommende er ansett som medlemmer med rett til dekning av utgifter til helsehjelp, er dette en utvidende tolkning som må kunne avgrenses ut fra sin bakgrunn og formål, og innebærer ikke at det også må gis rett til pensjonsopptjening.

Departementet har bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet om å innrette praksis i samsvar med ovennevnte forståelse av reglene. Dersom det skulle være tilstått pensjon utelukkende på grunnlag av soning, foretas omgjøring av vedtakene. Det antas imidlertid ikke tilstrekkelig grunn til å foreta en gjennomgang av saksmassen for å finne slike saker, hvilket i tilfelle må skje manuelt med en betydelig ressursinnsats. Dersom etaten kommer over slike saker av andre grunner, skal likevel vedtakene omgjøres.

3 Forholdet til EØS-avtalen

3.1 Generelt om EØS-avtalens bestemmelser om trygd

EØS-avtalens trygderegler innebærer ikke harmonisering, men kun koordinering av de enkelte EØS-landenes trygdesystemer. I utgangspunktet er det opp til det enkelte land å bestemme hvilke ytelser som skal gis og hvilke vilkår som må være oppfylt for å få ytelsene, men landene er pålagt å likebehandle personer som er omfattet av koordineringsbestemmelsene med egne statsborgere. Unntak kan bare begrunnes i hensyn til offentlig orden, sikkerhet eller folkehelsen.

Et hovedprinsipp i koordineringsbestemmelsene er videre at ytelser, med visse spesielle unntak, må utbetales uansett mottakerens bosted i EØS-området (plikt til likestilling av opphold i andre EØS-land med opphold i egen stat).

Gjeldende trygdeforordning 1408/71 inneholder omfattende regler om hvor en person i tilfelle skal være trygded medlem. Hovedregelen er at en person skal være omfattet av lovgivningen i det land der vedkommende arbeider eller driver virksomhet som selvstendig næringsdrivende (artikkel 13 nr. 2).

Den nye forordningen 883/2004 (trer ventelig i kraft i EØS-området i løpet av 2011) opprettholder hovedprinsippet om trygd i arbeidslandet, men fastlegger i tillegg at en person som ikke er trygdet som yrkesaktiv, skal være omfattet av lovgivningen der vedkommende bor. Dette vil imidlertid bare føre til opptjening av pensjon mv. i den utstrekning vedkommende land gir slike rettigheter på grunnlag av botid.

3.2 Innsatte som ikke var medlemmer i folketrygden ved fengslingen mv.

Personer som kommer til Norge for å begå kriminelle handlinger og må utholde frihetsberøvelse her på grunn av dette, vil ikke kunne anses som arbeidstakere i Norge og derfor ikke bli omfattet av norsk lovgivning etter forordning 1408/71.

Etter den nye forordningen 883/2004 er som nevnt i tillegg tatt inn bestemmelser om at ikke-yrkesaktive personer skal være omfattet av lovgivningen i bostedslandet. I den tilhørende gjennomføringsforordningen 987/2009 finnes en utførlig, men ikke uttømmende, liste over hvilke momenter som kan tas i betraktning ved vurderingen av hvor vedkommende er bosatt. Den aktuelle gruppen kan ikke anses bosatt i Norge i henhold til disse kriteriene. Kriminell aktivitet og fengselsopphold er ikke med i momentlisten.

Arbeidsdepartementet finner for sitt vedkommende at verken tidligere eller nye koordineringsregler medfører at den omhandlede gruppen innsatte må gis rettigheter i folketrygden som følge av EØS-avtalen. Dette innebærer at man står fritt ved utformingen av nye regler om medlemskap under frihetsberøvelse for personer uten annen tilknytning til Norge enn kriminell aktivitet og soning.

Utformingen av nye regler må likevel ta i betraktning EØS-avtalens krav om likebehandling av EØS-borgere og kravet om å likestille opphold i andre EØS-land med opphold i eget land. Dersom den omhandlede gruppen skal holdes utenfor trygden, forutsetter dette at norske statsborgere som har emigrert ikke gis medlemskap dersom vedkommende fengsles på grunn av tilfeldig kriminalitet i Norge etter utflyttingen.

I noen tilfelle vil personer i den omhandlede gruppen være omfattet av lovgivningen i et annet EØS-land og ha rett til helsetjenester der. Dette vil også gi rett til nødvendige helsetjenester under midlertidig opphold i Norge, og retten vil kunne dokumenteres ved framleggelse av Europeisk helsetrygdkort (eller man kan be hjemlandets trygdemyndigheter om en såkalt hastebblankett). Norge har da krav på refusjon av helseutgiftene fra vedkommende land.

3.3 Innsatte med yrkesaktiv periode i Norge forut for fengsling

EØS-borgere som er arbeidstakere i Norge er etter koordineringsbestemmelsene omfattet av norsk lovgivning og medlem i folketrygden som følge av arbeidsforholdet (såfremt arbeidstakeren ikke er unntatt etter andre bestemmelser i forordningen, for eksempel som utsendt arbeidstaker fra et annet EØS-land). Trygdeavgift skal betales til Norge. Personer som mottar tidsbegrensede kontantytelser som følge av arbeidsforholdet, for eksempel sykepenger fra folketrygden, anses som arbeidstakere i denne sammenheng.

Arbeidstakerens rett til ytelser omfatter i prinsippet enhver ytelse som er aktuell. Norske stønadsvilkår gjelder, også begrensninger knyttet til opphold i fengsel mv. Slike begrensninger finnes for sykepenger og dagpenger ved arbeidsledighet, for grunn- og hjelpestønad og for en rekke andre ytelser.

Arbeidstakerens rett omfatter blant annet barnetrygd og kontantstøtte for eventuelle barn bosatt i annet EØS-land. Dersom vedkommendes ektefelle er yrkesaktiv og tilsvarende ytelser gis i hjemlandet, utbetaler Norge kun differansen mellom ytelsen etter norske regler og ytelsen etter hjemlandets regler.

Forsørget ektefelle og/eller barn bosatt i arbeidstakerens hjemland er ikke medlemmer i folketrygden, men avleder rett til visse ytelser fra folketrygden fordi Norge er såkalt kompetent land for arbeidstakeren. I tillegg til eventuell barnetrygd og kontantstøtte, skal Norge dekke familiemedlemmenes utgifter til helsetjenester og dessuten yte eventuell grunn- og hjelpestønad for merutgifter ved

funksjonshemming. Unntak/begrensninger gjelder som nevnt dersom ektefellen er yrkesaktiv i hjemlandet.

Etter gjeldende rett vil en person i den omhandlede gruppen opprettholde sitt medlemskap i folketrygden under soning mv. Som det går fram, vil dette også være i samsvar med EØS-avtalen, og det må gis ytelser i samsvar med folketrygdlovens og EØS-avtalens regler, inkludert de interne begrensningene i retten til ytelser under soning.

Det kan imidlertid reises spørsmål om medlemskapet i folketrygden bør bortfalle dersom det treffes vedtak om utvisning fra riket på grunn av de straffbare forholdene. Dette vil i tilfelle medføre forskjellsbehandling i forhold til norske statsborgere, som ikke kan utvises og som dermed vil opprettholde sitt medlemskap ved tilsvarende forgåelser. Dette er imidlertid en forskjellsbehandling som kan sies å følge av ansvaret for egne statsborgere etter internasjonal rett.

Hvorvidt denne forskjellsbehandlingen er tillatt etter EØS-reglene, må blant annet vurderes i lys av virkningene av den aktuelle regelen. En bestemmelse som bare medfører stopp i opptjeningen av norske pensjonsrettigheter vil lettere kunne aksepteres enn en regel som i tillegg medfører stans av løpende ytelser, inkludert barnetrygd mv. for barn i hjemlandet. Særlig vil en forverring av situasjonen for forsørget barn og ektefelle i hjemlandet kunne anses problematisk. I tillegg til den tidligere påviste forskjellsbehandlingen med hensyn til statsborgerskap, vil stans av ytelser til ektefelle/barn i hjemlandet også innebære forskjellsbehandling av territorier, idet barnetrygd mv. vil bli utbetalt for barn som bor i Norge, selv om forsørgeren soner straff og vil bli utvist etter soningen.

Det er dessuten klart at Norge ikke uten videre vil kunne fri seg fra sitt ansvar som (tidligere) arbeidsland, særlig når vedkommende fortsatt befinner seg på norsk territorium. Lovvalsreglene i EØS tar sikte på at en yrkesaktiv person som oppholder seg i EØS-området skal være omfattet av lovgivningen i et av landene. Dersom en arbeidstaker har opphørt å være yrkesaktiv i ett land uten på nytt å bli yrkesaktiv, vil vedkommende i prinsippet fortsatt tilhøre det siste arbeidslandet, med mindre vedkommende er blitt bosatt i et annet land.

Det synes klart at innskrenkninger som antydnet vil kunne stride mot lovvalsreglene i trygdeforordningene, kravet om likebehandling med norske statsborgere og kravet om likestilling av EØS-landenes territorier mht. utbetaling av ytelser. Det antas imidlertid at det bør kunne anses akseptabelt også etter EØS-reglene at trygdeforholdet ikke omfatter opptjening av pensjonsrettigheter under frihetsberøvelsen i tilfellene der vedkommende utvises fra riket.

Det vil kunne argumenteres for at dette er tillatt forskjellsbehandling ut fra allmenne hensyn. Resultatet vil ellers bli at størrelsen av vedkommendes pensjon fra Norge øker proporsjonalt med alvorligheten i forgåelsene her, hvilket lett kan oppleves som støtende og fjernt fra formålet med reglene om trygdekoordinering.

3.4 Innsatte som var bosatt i Norge forut for fengslingen

En EØS-borger som ikke er yrkesaktiv i Norge eller i annet EØS-land, men som er bosatt her, er i utgangspunktet ikke omfattet av norsk lovgivning etter forordning 1408/71. Vedkommende er imidlertid normalt medlem i folketrygden etter folketrygdloven § 2-1 og har rettigheter på grunnlag av dette. Som redegjort for i

punkt 2, må da medlemskapet i folketrygden etter gjeldende rett anses å bestå også under opphold i fengsel mv.

Når forordning 883/2004 får virkning for Norge, vil det følge av denne forordningen at vedkommende skal være omfattet av norsk lovgivning og dermed medlem av folketrygden. Ikrafttreddelsen av den nye trygdeforordningen vil i all fall formelt styrke denne gruppens trygdemessige stilling.

Dersom en EØS-borger som er bosatt i Norge (uten å være i arbeid her) er familiemedlem av en arbeidstaker i et annet EØS-land, er det arbeidslandet som skal dekke utgiftene til helsetjenester for familiemedlemmet. Arbeidslandet vil også ha den primære plikten til å utbetale barnetrygd og kontantstøtte, men Norge må utbetale et differansebeløp dersom våre ytelser er høyere. EØS-avtalen innebærer i disse tilfellene at Norges forpliktelser etter intern rett reduseres.

Disse tilfellene vil generelt måtte behandles på samme måte som EØS-borgere som er yrkesaktive her, og det vises til det som er sagt under punkt 3.3.

I noen tilfelle vil en EØS-borger som er bosatt i Norge, men som ikke er i arbeid her, være yrkesaktiv i et annet EØS-land. Vedkommende skal da være omfattet av arbeidslandets lovgivning. I forhold til spørsmålet om rettigheter under frihetsberøvelse i Norge, vil vedkommende måtte behandles som gruppen omtalt i punkt 3.2, dvs. som personer uten trygdetilknytning til Norge når frihetsberøvelsen iverksettes.

4 Departementets vurdering og forslag

Arbeidsdepartementet konstaterer at den manglende reguleringen av innsattes trygdeforhold har skapt en uklar situasjon med rom for avvikende tolkninger. Det bør derfor gis regler i loven som så langt mulig fjerner tvil om forståelsen. De nye reglene bør sikre at personer uten annen tilknytning til Norge enn den kriminelle aktiviteten og soningen her ikke kan oppfattes som medlemmer i folketrygden. Dette bør gjelde uten hensyn til om det treffes vedtak om utvisning fra riket. Det antas at denne løsningen også er i samsvar med EØS-avtalen, jf. drøftingen i punkt 3.2. Dersom en slik person blir værende i Norge etter soningen, blir forholdet til folketrygden å vurdere på grunnlag av de faktiske omstendighetene slik de foreligger da.

Som redegjort for i punkt 2, antas at fengselsopphold mv. i dag ikke medfører noen endring i trygdemedlemskapet for personer som var medlemmer fram til fengselsoppholdet tok til, også i tilfelle der det treffes vedtak om utvisning fra riket. Det antas at dette i prinsippet bør opprettholdes etter en presisering og utfylling av loven. I tillegg til det forutgående medlemskapet, kan også andre reelle forhold trekke i samme retning, for eksempel at den innsattes familie oppholder seg i Norge eller at den innsatte driver økonomisk virksomhet her.

I punkt 3.3 konkluderes med at EØS-reglene med stor sannsynlighet innebærer en avgjørende hindring for generelle innstramminger for EØS-borgere med trygdetilknytning før frihetsberøvelsen tok til. Vesentlig i denne sammenhengen er at slike innstramminger vil ramme borgere fra andre EØS-land, men ikke norske statsborgere, og det vil ramme forsørgede familiemedlemmer som er bosatt i andre EØS-land, men ikke forsørgede familiemedlemmer bosatt i Norge. Det antas ikke aktuelt å ta bort trygdemedlemskap mv. også for nordmenn.

Etter departementets oppfatning signaliserer imidlertid utvisning på grunn av straffbare forhold et avgjørende brudd på forutsetningene for den frie bevegeligheten i EØS-området. I punkt 3.3 ble det derfor antatt at EØS-avtalen gir rom for å stanse opptjening av pensjon under frihetsberøvelsen når det treffes vedtak om utvisning. Et slikt vedtak bør i tilfelle gis virkning i forhold til hele soningsperioden, selv om vedtaket treffes etter at soningen er påbegynt, slik situasjonen vil være når det dreier seg om varetekt mens straffbare forhold er under etterforskning. Tilsvarende bør opphevelse av et utvisningsvedtak som ikke erstattes av et nytt utvisningsvedtak føre til at hele perioden i fengsel mv. regnes som pensjonsopptjening.

I den forbindelse har departementet vurdert om reglene burde utformes primært med sikte på personer fra land utenfor EØS, der det i større utstrekning vil kunne gjennomføres begrensninger i rettighetene under soning. Det er imidlertid først og fremst i EØS-sakene at slike begrensninger ville ha effekt. Det er bare etter EØS-avtalen at en arbeidstaker i Norge har rett til barnetrygd mv. for barn bosatt i hjemlandet. Når det gjelder ytelser til den innsatte selv, er det i folketrygdloven gitt en rekke bestemmelser om reduksjon eller bortfall av løpende ytelser ved fengsling. Pensjonsopptjening under fengselsopphold mv. vil også først og fremst spille en rolle i EØS-saker, idet borgere fra land utenfor EØS-området må ha en trygdetid på minst 20 år for å få utbetalt ytelser som ikke er basert på arbeidsinntekt. Det antas derfor at reglene bør utformes med sikte på EØS-sakene.

Det foreslås etter dette følgende regler om medlemskap i folketrygden under frihetsberøvelse:

- Vilkårene i folketrygdloven kapittel 2 for medlemskap i trygden anses ikke oppfylt under frihetsberøvelse på grunn av straffbare forhold eller mistanke om dette. Dette innebærer at det ikke vil kunne gjøres krav på medlemskap i folketrygden utelukkende på grunnlag av straffbare forhold med etterfølgende frihetsberøvelse.
- Personer som var medlemmer i trygden før frihetsberøvelsen tok til, opprettholder sitt medlemskap under soningen. Dersom det treffes vedtak om utvisning fra riket, skal medlemskapet ikke omfatte rett til opptjening av pensjon.

Arbeidsdepartementet antar at innsatte som etter forslagene ovenfor ikke gis medlemskap i folketrygden, bør få dekket nødvendig helsehjelp etter de samme regler som for personer som er medlemmer i trygden. Dekningen av helsehjelp bør imidlertid være subsidiær, idet det er tenkelig at den innsatte har rett til dekning av utgiftene etter utenlandske ordninger (aktuelt for eksempel når EØS-avtalen er inne i bildet) eller selv kan betale for helsehjelpen av egne midler. Retten til dekning av utgifter til nødvendig helsehjelp bør derfor bare gjelde i den utstrekning utgiftene ikke dekkes på annen måte.

Dekningen av helsehjelp vil kunne være mer eller mindre omfattende. Etter forslaget skal det ytes ”nødvendig helsehjelp”, dvs. helsehjelp som betraktes som medisinsk nødvendig. Det vil kunne oppstå avgrensningsspørsmål i ulike sammenhenger, for eksempel mellom medisinsk nødvendig på kort og lang sikt. Det synes aktuelt å gi nærmere regler om avgrensningen med bistand fra Helse- og omsorgsdepartementet. Det foreslås gitt hjemmel til å gi forskrift om dette og om gjennomføringen av bestemmelsen for øvrig.

Arbeidsdepartementet finner at de skisserte reglene bør tas inn en ny § 2-17 i folketrygdloven.

5 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Ny § 2-17 i folketrygdloven bør kunne tre i kraft straks.

En bestemmelse om at pensjonsopptjening opphører når det er truffet vedtak om utvisning fra riket bør begrenses til å gjelde tidsrom etter at endringsloven har trådt i kraft. Som redegjort for i punkt 2, opprettholder personer som var medlemmer da soningen mv. tok til sitt medlemskap under frihetsberøvelsen, inkludert opptjening av rett til pensjon. Begrensningen når det gjelder pensjonsopptjening vil derfor være en innstramming i forhold til gjeldende rett, og bør bare få virkning framover i tid.

Tilsvarende er det en innstramming at retten til dekning av utgifter til nødvendig helsehjelp for innsatte som ikke er medlemmer i folketrygden gjøres subsidiær i forhold til dekning fra andre ordninger eller av egne midler. Også denne regelen bør derfor bare gjelde for behandling som gjennomføres etter at endringsloven er trådt i kraft.

Den nye lovbestemmelsen svarer for øvrig i hovedsak til gjeldende rett og antas derfor ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser av budsjettmessig betydning. De nevnte innstrammingene vil imidlertid kunne gi visse innsparinger, men neppe i en slik størrelsesorden at det tilsier budsjettmessige justeringer.

6 Forslag til lovendringer

6.1 Forslag til folketrygdloven ny § 2-17 med kommentarer

Ny § 2-17 i folketrygdloven foreslås gitt følgende ordlyd:

§ 2-17 Medlemskap under frihetsberøvelse pga straffbare forhold mv.

Vilkårene for medlemskap i folketrygden etter kapitlet her anses ikke oppfylt under frihetsberøvelse på grunn av straffbare forhold eller mistanke om dette. Personer som var medlemmer i trygden da frihetsberøvelsen tok til, opprettholder likevel sitt medlemskap. Dersom vedkommende utvises fra riket, omfatter medlemskapet ikke opptjening av rett til pensjon.

For personer som ikke er medlem under frihetsberøvelse som nevnt i første ledd, dekkes utgifter til nødvendig helsehjelp etter de samme regler som for medlemmer i trygden, forutsatt at utgiftene ikke dekkes av andre eller av vedkommendes egne midler.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av bestemmelsene i paragrafen her, herunder om virkningen av utvisningsvedtak etter første ledd tredje punktum og om omfanget av helsehjelp etter tredje ledd.

Kommentarer til første ledd

Leddet inneholder forslaget til hovedregler om medlemskap under frihetsberøvelse på grunn av straffbare forhold eller mistanke om dette. I første punktum slås fast at vilkårene for medlemskap i folketrygden etter loven kapittel 2 ikke anses oppfylt

under frihetsberøvelse. ”Frihetsberøvelse” er ment å omfatte enhver form for frihetsberøvelse på grunn av straffbare forhold eller mistanke om dette, soning av idømt straff så vel som varetektsfengsling, og opphold i alle institusjoner som omfattes av straffegjennomføringsloven § 10.

I andre punktum bestemmes at medlemskap i folketrygden opprettholdes under frihetsberøvelsen for personer som var medlemmer i trygden da fengselsoppholdet mv. tok til. Dette vil gjelde uansett grunnlaget for det tidligere medlemskapet.

Etter første ledd tredje punktum skal personer som utvises fra riket ikke være medlemmer med rett til opptjening av pensjon. Denne begrensningen innebærer en innstramming i forhold til gjeldende rett.

Utvisning er ment å medføre bortfall av pensjonsopptjening uansett på hvilket tidspunkt utvisningsvedtaket treffes. Et vedtak om utvisning som treffes etter at soning er påbegynt, forutsettes å ha virkning for soningen i sin helhet. Dette går ikke klart fram av forslaget til lovtekst, men forutsettes regulert i forskrift etter tredje ledd.

Det vil forekomme at utvisningsvedtak oppheves uten å bli erstattet av et nytt, og oppholdet i fengsel mv. vil da i sin helhet bli regnet som tidsrom med opptjening av pensjon.

Kommentarer til andre ledd

Leddet inneholder regler om dekning av utgifter til nødvendig helsehjelp under frihetsberøvelsen for personer som etter forslaget ikke er medlemmer i folketrygden. Helsehjelp skal dekkes etter de samme regler som for medlemmer, men retten til dette skal være subsidiær i forhold til dekning fra andre ordninger (mest praktisk EØS-avtalen) eller av den innsattes egne midler. I motsetning til i dag, vil retten til helsehjelp følge direkte av loven uten å innfortolkes i de ordinære medlemskapsbestemmelsene, og den innsatte blir heller ikke medlem i folketrygden.

Kommentarer til tredje ledd

I forslaget til tredje ledd gis departementet fullmakt til å gi forskrifter om gjennomføringen av bestemmelsene i den nye § 2-17, herunder regler om virkningene av utvisningsvedtak etter første ledd tredje punktum og om omfanget av retten til helsehjelp etter tredje ledd.

6.2 Forslag til ikrafttredelses- og overgangsregler

Det foreslås følgende ikrafttredelses- og overgangsregler:

- Folketrygdloven ny § 2-17 trer i kraft straks.
- Bestemmelsene i § 2-17 første ledd tredje punktum om medlemskap uten opptjening av rett til pensjon gis virkning bare for tidsrom etter at loven har trådt i kraft.
- Bestemmelsene i § 2-17 andre ledd om dekning av nødvendig helsehjelp for ikke-medlemmer gis virkning bare for behandling gjennomført etter at loven har trådt i kraft. Dette skyldes at dekningsretten i motsetning til i dag skal være subsidiær i forhold til dekning fra andre ordninger eller dekning av egne midler.

